

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО

УДК 930.2:94(477)

DOI 10.32461/2409-9805.4.2020.227086.

Цитування:

Ковальська Л. А. Видові особливості і класифікація документально-інформаційних ресурсів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 39–47.

Kovalska L. (2020). Specific features and classification of documents and information resources. *Library science. Record Studies. Informology*. 4, 39–47 [in Ukrainian].

Ковальська Леся Андріївна,

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса

dreamlife.lesya@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1579-7708>

**ВИДОВІ ОСОБЛИВОСТІ І КЛАСИФІКАЦІЯ
ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ**

Мета роботи полягає у з'ясуванні видових особливостей документально-інформаційних ресурсів, визначенні теоретичних засад процесу їх класифікування, виробленні класифікаційних моделей на основі документознавчої і джерелознавчої методології. **Методологія дослідження.** Застосовано методи історичного документознавства, джерелознавства, архівознавства, що уможливило встановлення атрибутивності документально-інформаційного ресурсу і його класифікування в межах документознавчої теорії. **Наукова новизна роботи** полягає у встановленні видових особливостей документально-інформаційних ресурсів, виявлення інформаційних характеристик, розкриття внутрішніх та зовнішніх ознак документів, проведення їх подальшого класифікування як документального джерела інформації, збереженого у фондах архівних, музейних і бібліотечних установ. **Висновки.** Проведене дослідження дозволило узагальнити теоретичні знання історичного документознавства і джерелознавства про видові особливості документально-інформаційного ресурсу і процес їх наступного класифікування. Систематизація та класифікація документально-інформаційних ресурсів розширює можливості вивчення теоретичних основ документа, дозволяє створити цілісне комплексне бачення зовнішніх і внутрішніх ознак документа як ресурсу інформації та засобу комунікації з точки зору теоретичної і тематико-прикладної проблематики. Історичне документознавство, архівознавство і джерелознавство передбачають використання міждисциплінарних методологічних засад наукового дослідження документально-інформаційних ресурсів. Процес класифікації документально-інформаційних ресурсів конкретного проблемно-історичного дослідження включає в себе той факт, що вони є органічним складником інформаційного минулого України.

Ключові слова: класифікація, документально-інформаційний ресурс, документ, історичне документознавство, джерелознавство, архівознавство, соціальна комунікація.

Kovalska Lesia,

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor,

Reader in social communication

Professor of the Department of Management Information Systems

Vasyl' Stus Donetsk National University

**SPECIFIC FEATURES AND CLASSIFICATION OF
DOCUMENTS AND INFORMATION RESOURCES**

The purpose of the article is to clarify the specific features of documentary information resources determine the theoretical foundations of the process of their classification, development of classification models based on documentary and source methodology. **Research methodology.** Methods of historical document science, source studies, archival science were applied, which allowed establishing the attribute of

the documentary information resource and its classification within the limits of document science theory. The scientific novelty of the work is to establish the specific features of documentary information resources, identify information characteristics, disclose internal and external features of documents, their further classification as a documentary source of information stored in archives, museums, and libraries. Conclusions. The study made it possible to generalize the theoretical knowledge of historical records management and source study about the specific features of the documentary-information resource and the process of their subsequent classification. Systematization and classification of documentary and information resources expand the possibilities of studying the theoretical foundations of a document, allows you to create a holistic comprehensive vision of the external and internal features of a document as an information resource and a means of communication from the point of view of theoretical and thematic-applied problems. Historical records management, archival studies, and source studies provide for the use of interdisciplinary methodological foundations of scientific research of documentary and information resources. The process of classifying documentary and informational resources of a specific problem-historical study includes the fact that they are an organic component of the informational past of Ukraine.

Key words: *classification, documentary information resource, document, historical document science, source science, archival science, social communication.*

Актуальність теми дослідження. Класифікація документально-інформаційних ресурсів є необхідним та вагомим у документознавчій дослідницькій роботі процесом, під час якого за логічною процедурою і виокремленням певних ознак дослідник з'ясовує конкретні поняття. Процес класифікування відбувається шляхом організованого розподілу на класи відповідно до найбільш істотних характеристик, властивих об'єкту. До класів за найбільш визначальними ознаками прийнято зараховувати види, роди, типи, жанри документів. При цьому найголовнішими вимогами класифікування і, як результат, утворення класифікаційної схеми, є встановлення класів за стійкою характеристикою об'єкта та вичерпний список класів, які охоплюватимуть увесь обсяг поняття.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичною основою статті є праці українських і зарубіжних дослідників у галузі історичного документознавства і джерелознавства. Зокрема, це роботи В. Бездрабко, Г. Боряка, М. Варшавчика, І. Войцехівської, Л. Дубровіної, В. Кабанова, Я. Калакури, І. Ковальченко, О. Кузіна, С. Кулешова, Н. Кушнарєнко, Н. Мандральської, П. Отле, Л. Пушкарьова, А. Сокової, В. Стрельського, М. Черноморського, Г. Швецової-Водки, С. Шмідта та інших [1–17].

Мета статті полягає у з'ясуванні видових особливостей документально-інформаційних ресурсів, визначенні теоретичних засад процесу їх класифікування, виробленні класифікаційних моделей на основі документознавчої і джерелознавчої методології.

Виклад основного матеріалу. Документи набувають найбільшої упорядкованості у процесі системного розвитку «документальних організмів», якими, на думку П. Отле, є служби документації, бібліотеки тощо. До такого узагальнюючого поняття автор зараховував окремі документи та цілі бібліотеки, бібліографічні, графічні, музейні й енциклопедичні документи. Згідно з ідеями П. Отле щодо змісту поняття документація, формулювання дефініції охоплює різні за етимологією, природою, змістовим навантаженням категорії – факт і процес, з яких випливають об'єкти (види документів) і дії, проваджені з ними (описання, класифікування). Документознавець В. Бездрабко відзначає недосконалість подібної диференціації документації, яка додатково засвідчує складність класифікування носіїв інформації, тобто документів у найширшому розумінні, виокремлення із усієї розмаїтої ознакової палітри тих із них, що могли би стати об'єднаними, спільними для типологізування і відмінними для класифікування комплексу документів [2, 16].

Для побудови впорядкованої систем документалії А. Соковою обрано вид документа як об'єктивно існуючу групу документів, що характеризується єдністю функцій в соціальному середовищі, єдністю номіналу та єдністю часу, в якому вони існують. Дослідниця наголошує, що об'єктом документознавчого аналізу тематичного комплексу документів є «всі види, жанри і форми» [15, 17]. Автор запропонувала схему поділу документів за систематичними категоріями, яка включає блоки офіційних, творчих і особистих документів, поділ систем документалії на функціональні та міжфункціональні, а також особливості їх існування в галузевих документальних системах.

Головні положення, що використовуються для розробки класифікаційних схем, запропонувала Н. Кушнарєнко. Класифікація документа, як зазначає автор, дозволяє встановити специфіку кожного типу та виду документа, сприяє орієнтації у великій кількості документальної інформації. Ознаки, що лежать в основі класифікації документів, містяться в інформаційній і матеріальній складовій документа. Варто виокремити три блоки ознак: за інформаційно-функціональними характеристиками, за матеріальною складовою, за обставинами існування документа у зовнішньому середовищі [12].

Документознавець С. Кулєшов подає класифікування як процес поділу документів за характеристиками інформації, носія документної інформації, властивостями, обіговими даними тощо. Є прості класифікації, що не мають більше одного рівня поділу, тобто в яких відсутні класифікаційні ряди. Процес диференціації комплексу документів у цьому випадку можна назвати групуванням, а його результатом буде виокремлення груп документів [10, 19]. Завдяки стійкості управлінських комплексів документи варто роздрібнювати за виразними атрибутами. Це необхідно робити, виходячи з практичних особливостей вирішення завдань документознавства. Інтенсивність процесу пошуку практичної моделі класифікації й систематизації документів пов'язана зі складністю розробки єдиних теоретичних і методологічних засад для класифікації розмаїття існуючих документів [11, 131].

У процесі класифікування документів і систем документалії С. Кулєшов пропонує поділ систем на базові, інфраструктурні та дисциплінарні, які мають власні види і підвиди документів. Автор пропонує групувати види документів класу згідно з поділом наукових галузей знань (технічні, гуманітарні, природничі). Варто зазначити, що такі думки і бачення розвитку документознавства автора є базовими в класифікації управлінської документалії. С. Кулєшов відзначає, що об'єднання різних систем (підсистем) документалії зумовлюється потребами практичної діяльності чи установленістю вже розроблених класифікаційних схем [10, 24]. Крім того, він зауважує необхідність створення та розробки класифікаційних схем документів конкретно-проблемного характеру. Класифікування документальних систем ускладнюється широкими зв'язками галузевих документальних комплексів. Інформаційний характер діловодства визначає комплексність відносин документознавства зі спеціальними історичними дисциплінами, теорією соціальної комунікації тощо.

Уніфікований документ із конкретними пошуковими реквізитами дозволяє досліднику підвищити рівень наукового аналізу документальної інформації і розширити перелік уведених до наукового обігу документальних джерел інформації. Документознавча класифікаційна модель, на думку В. Бездрабко, має ґрунтуватися на тематично-ієрархізованій схемі та відповідати базовим сферам діяльності суспільства – політичній, економічній, культурній. А сама «класифікація документа» – система розподілу предметів (понять) за блоками, зведеними з урахування закономірних та історичних, логічних або сутнісних (внутрішньо необхідних і загальних) зв'язків між ними, їх найсуттєвіших ознак, яка дозволяє проводити пошук інформації [1, 64].

Ці принципи класифікації документів реалізовані у «Генеральній схемі класифікації документної інформації в систематичних каталогах державних архівів України». Структурування документів для архівного зберігання відбувається за принципом міжфондової ознаки, яка забезпечує пошук документальної інформації на рівні окремого архівного документа чи групи конкретних документів неза-

лежно від їх фондової належності. У Схемі документальна інформація класифікується за трьома відділами: 1 – Держава, 2 – Економіка, 3 – Культура. Відділи Схеми поділяються на підвідділи, розділи, підрозділи, рубрики, підрубрики. Обов'язковими є три перші рівні Схеми. Так, до відділу 1 – Держава вносяться документальні відомості про всі українські території незалежно від того, у складі якої держави вони перебували у певні історичні періоди, що мають особливу актуальність у історико-документознавчому дослідженні минулого українського народу. Документальна інформація класифікується незалежно від історичної періодизації і систематизується за принципом, обраним самим архівом, виходячи зі специфіки інформаційного потенціалу його систематичного каталога [3].

Дослідження різноманітних аспектів темарію історії України стикається з проблемою пошуку документальної інформації НАФ України. Тут варто брати до уваги радянське походження документально-інформаційних ресурсів і дихотомічне функціонування радянської і сучасної української схем архівування документів. Незважаючи на наявність Генеральної схеми, переіндексування з існуючих карткових каталогів, які працюють на принципах радянської схеми (Схема єдиної класифікації документної інформації у систематичних каталогах державних архівів радянського та дорадянського періодів), здійснюється лише в тому випадку, коли інформація вводиться до каталогу в автоматичному режимі. Генеральна схема побудована на основі наукової класифікації подій, фактів і явищ життя та діяльності суспільства, згрупованих за тематичним принципом і розміщених у логічному порядку ієрархічної залежності основних понять – від загального до конкретного [3].

Для проведення системного аналізу документальних ресурсів необхідно залучати суміжні методологічні схеми класифікації документальних масивів. Це передбачає залучення комплексних схем тих напрямів науки, де документ виступає об'єктом вивчення. Так, В. Бездрабко обґрунтовує специфіку документознавчої класифікаційної схеми за особливостями практичної діяльності установ, лексичної основи документа, за способом, за-

собом закріплення і передачі документної інформації. А в джерелознавчій схемі – за ознаками хронологічної відстані між часом виникнення документа та часом, що відображений у ньому, за тематикою, походженням, способом фіксації та передачі інформації [1, 60].

Декілька класифікаційних схем документів пропонує документознавець Г. Швецова-Водка: 1) за семантичними ознаками, які характерні для галузей знання, тематики; 2) за типологією, яка здійснюється за знаковою системою передачі інформації, матеріалом та конструкцією носія інформації, характеристиками інформаційної складової документа тощо [17, 144]. Для вивчення змісту документів важливе теоретичне і практичне значення має їх загальна класифікація, в основу якої покладено блоки ознак (за різними характеристиками документа). Процес загального класифікування документів відбувається за такими блоками: інформаційна складова документа, матеріальна складова документа, спосіб документування / створення документа, обставини існування в зовнішньому середовищі.

Під час реалізації проблемно-тематичного дослідження документальних комплексів, класифікування документів має прикладну направленість, покликане допомагати практичній діяльності з виявлення, добору, організації зберігання й використання документів. Прикладні емпіричні класифікаційні схеми враховують тільки найважливіші для конкретної сфери діяльності ознаки. Вони не призначені для всеосяжного аналізу документів як об'єктів пізнання. Класифікацію документа в окремому тематичному дослідженні зручніше робити за різними ознаками, незалежними одна від одної, тобто зробити паралельну класифікацію, що складатиметься з різних фасетів.

Обов'язковою умовою дослідження документального інформаційного конструкту проблемно-історичних розвідок є проведення класифікування і створення моделі документального буття суспільства задля побудови повної ретроспективної картини соціально-історичної реальності. Методологія класифікування тематичного комплексу документальних ресурсів передбачає створення унікальної структури для документів певної теми, яка буде виправдана у досягненні мети науково-

го пошуку. У класифікуванні вагому роль відіграють атрибутивні властивості документа – відмінні риси. До них належать знаковість, семантичність, відображення розумової діяльності людини, а також об'єктивної дійсності, дискретність, безперервність, здатність збереження змісту і матеріальної форми документа при його використанні. Ознаками документа є атрибутивність, наявність невід'ємних складових без яких він існувати не може, функціональність як передача інформації в просторі і часі, структурованість – тісний зв'язок елементів, які забезпечують єдність і цілісність документа [7].

За відмінними принципами здійснено класифікацію документальних носіїв інформації у праці Г. Січкаренко, яка ґрунтується на західних класифікаційних моделях. У основу структуризації документів тут покладено узагальнення інформації, її обробка, дистиляція первинних і вторинних джерел. Авторка зазначає, що документні джерела інформації можуть мати різні типи класифікації. У західноєвропейських дослідженнях виокремлюють три основні типи інформаційних джерел: основний (первинний), вторинний, третинний [14, 77].

До первинного типу документального ресурсу слід зарахувати джерела оригінального характеру, з власною формою подання інформації, документи авторського походження. До цієї групи належать такі документальні ресурси, як офіційна і діловодна документація у різних її видах, свідчення очевидців та учасників досліджуваних подій. Вони є основним документальним носієм первинної інформації для вивчення історичних аспектів минулого.

Вторинну групу формують додаткові документально-інформаційні ресурси у вигляді опрацьованих, віддалених від оригінальної події чи досвіду відомостей. Також документи фіксованої інформації, яка підкреслює критику, інтерпретацію і оцінку першоджерел. Такі документальні носії інформації не є оригінальним свідченням, а лише суб'єктивною інтерпретацією, емоційним сприйняттям і рефлексійним віддзеркаленням подій минулого. Тому вони вимагають ретельного підбору методологічного інструментарію їх критики і перевірки на достовірність відображеної інформації. Без первинного документа першої

групи, використання вторинного документального ресурсу в науковому аналізі не достатньо, оскільки вони творять лише інформаційний шум навколо основної історичної події, репрезентують зворотній зв'язок часової і просторової комунікації [14].

Третинні документальні ресурси є своєрідною збіркою, узагальненням, систематизацією та формалізацією первинних і вторинних носіїв інформації. До них можна зарахувати енциклопедичну й довідкову літературу, бібліографічні переліки і огляди, путівники і посібники тощо. У науковому середовищі такі документальні ресурси не мають авторитетної достовірності інформації і призначені для проведення первинних етапів пошукових робіт. Такі документальні ресурси інформації не мають конкретного авторства, призначені для цілісного огляду проблеми, її термінологічного обґрунтування, посилення на первинні і вторинні джерела. Ефективне використання і засвоєння соціальної значущості історичних документів неможливе без наукової класифікації та з'ясування інформаційних можливостей кожного їх виду [14].

У вивченні конкретно-проблемних аспектів документально-інформаційних ресурсів застосовують класифікаційні схеми, виходячи зі спорідненості внутрішніх ознак документа, – наголошує І. Ковальченко. Такі схеми прийнято називати родовими / видовими, де рід – це сукупність документів, яка склалася історично і характеризується спільними ознаками, що відповідають їх призначенню і функціонуванню. Родовою ознакою історичного документа є внутрішня форма, структура, спосіб зв'язку елементів його змісту. Рід документів характеризується спорідненістю їх внутрішньої форми і структури зумовленої призначенням документа на етапі його створення. Виявлення і визначення їхніх родових ознак, що відбивають певні закономірності створення, є неодмінною умовою відбору найбільш ефективних прийомів і методів вивчення джерела [9]. За основу групування береться критерій рівня наближеності джерела до фіксованих подій і фактів. За цією ознакою документи групують на історичні залишки (рештки) та історичні традиції (оповідні, наративні джерела), але майже кожна пам'ятка

одночасно є залишком і традицією. Такий поділ є умовним, оскільки документи цих груп є носіями первинної інформації про події і їх відображення у свідомості людини. У конкретно-тематичному дослідженні слід з'ясувати, відносно яких інформаційних явищ / подій джерело виступає залишком чи традицією.

Класифікуючи документальні інформаційні ресурси проблемно-історичного дослідження, необхідно виходити з того, що вони є органічним складником джерельної бази минулого України, а тому ця класифікація має ґрунтуватися на єдиних принципах, критеріях, класифікаційних схемах, які вироблені історичною наукою. Але, не зважаючи на набутий досвід, універсальної схеми класифікації не існує. Тому групувати документальні інформаційні ресурси слід залежно від сформульованої теми і означених завдань конкретного дослідження [7].

Сучасний стан історичного документознавства, архівознавства і джерелознавства характеризується процесом широкого впровадження нових міждисциплінарних методологічних засад наукового дослідження [8, 69]. Нині джерелознавці, враховуючи активний розвиток техніки і технічних засобів, виділяють окрему групу документів – зображально-аудіальні (технічно-графічні, військово-картографічні, фотодокументальні, аудіовізуальні, аудіальні), що у випадку проблемно-історичного дослідження є вагомим інформаційним ресурсом за своєю візуалізованою (ілюстративною) інформаційною значущістю.

Соціальні та комунікаційні можливості таких документальних ресурсів не отримали належної оцінки в радянській історичній науці. Так, С. Шмідт кінофотофонодокументи не виділяв у самостійну групу, а розподіляв їх серед різних типів історичних джерел. В. Стрельський фонодокументи виділяв в окремий різновид джерел, а кінофотодокументи додавав до образотворчих матеріалів [16]. Л. Пушкар'єв в обґрунтуванні видової класифікації писемних історичних джерел поширив її принципи на всі інформаційні джерела. У запропонованій ним класифікації кінофотофонодокументи виділяються в різні самостійні типи джерел, що певною мірою є виправданим. М. Варшавчик, О. Кузін,

М. Черноморський вважали, що кінофотофонодокументи належать до одного типу документальних ресурсів. Ця точка зору підтримана Н. Мандральською у зв'язку з побудовою загальної класифікаційної схеми історичних джерел загалом [13, 255–269].

Поняття класифікаційної схеми Я. Калакура тлумачить як сукупність тих чи інших параметрів групування історичних джерел за обраними домінуючими ознаками з метою ґрунтовного їх дослідження й отримання найповнішої та достовірнішої інформації [5]. Тому виправданим є виокремлення зображально-графічних (статичних) та аудіовізуальних (динамічних) документів в окремий тип аудіовізуальних документальних ресурсів. Найбільш суттєвою ознакою представленого типу документальних ресурсів є спосіб відображення ними реальної дійсності, їх походження в результаті життєдіяльності людей, засобів збереження інформації. У гносеологічному плані функція відображення історичних подій є для документа головною. Саме вона дозволяє розглядати документальний ресурс з точки зору втілених у ньому знань і свідчень як основу для формування ретроспективного пізнання подій минулого.

Серед масиву історичних джерел Я. Калакура виокремлює ще й такі як зображальний, аудіальний, поведінковий та конвенціональний типи [5]. У межах документознавчого й історико-джерелознавчого проблемно-історичного дослідження, враховуючи наявність інформаційного архівного матеріалу, доцільно синтезувати аудіовізуальний тип джерела, соціальна інформація в якому зафіксована у вигляді зображень та звуків. За способом кодуювання та збереження свідчень до аудіовізуального типу джерел відносимо аудіовізуальні та аудіальні документи, представлені зоровим та слуховим контактом з історичним джерелом, що є вагомим носієм інформації у дослідженні соціокультурних та комунікаційних аспектів минулого. Для їх вивчення і з'ясування інформаційного потенціалу застосовуються спеціальні методи перегляду і прослуховування із залученням технічних засобів.

Враховуючи варіативність сприйняття документа як об'єкта дослідження різними науковими дисциплінами, кожна з яких має

власний підхід до класифікування, можна використати їх схеми для формування класифікаційної моделі. З урахуванням методології синтезу наукових концепцій доцільним видається використання відповідних схем структуризації джерел, запропонованих науковцями Я. Калакурою і В. Кабановим [5; 6]. Тематичні масиви архівних джерел можна умовно класифікувати на види у межах певних типів за принципом їх походження, способом кодування, матеріальним носієм, способом відтворення інформації.

Історико-джерелознавча методологічна парадигма дозволяє запропонувати умовну класифікаційну модель архівних джерел: 1) писемні документальні джерела (актові документи законодавства; документація політичних і громадських організацій; документи нормативного характеру органів влади та управління; діловодна документація органів влади та управління; преса, публіцистика та літературні пам'ятки; джерела особового походження); 2) зображально-аудіальні документальні джерела (технічно-графічна документація; військово-картографічні документи; фотодокументи; аудіовізуальні документи; аудіальні документи) [7, 12].

Варто зважати на те, що в джерелознавстві виокремлюють групу діловодних історичних джерел, функцією яких є документаційне обслуговування різноманітних керівних систем (органів влади, управління, міністерств, відомств тощо). Діяльність організації, виконання своїх функцій установою управління, виконання відповідними підрозділами покладених на них обов'язків супроводжується документотворенням та активним рухом документів. Ця група джерел містить документи поточного діловодства центральних та місцевих органів влади, до яких джерелознавці зараховують такі документи як інформаційні звіти, доповіді, донесення, протоколи засідання, листування, довідки органів виконавчої влади тощо. Отже, діловодні документи є історичними джерелами, що створюються у процесі функціонування державних, суспільних установ та організацій і мають офіційний, діловий характер. Джерелознавча класифікація всього комплексу діловодної документації допускає його умовний виклад у вигляді схеми доку-

ментів: організаційних, розпорядчих, протокольно-стенографічних, службового листування, планових, облікових, контрольних, звітних, відомостей статистичного характеру. Ця схема класифікації спирається на загальноприйнятту структуризацію документальних джерел, запропоновану В. Кабановим [6].

Однак, з точки зору історико-документознавчої методології, група документів з чітко вираженою керівною функцією відноситься до управлінської документації. Для забезпечення реалізації завдань проблемно-історичного дослідження у класифікаційній моделі документообігу варто використовувати домінуючу управлінську характеристику подібних документальних інформаційних ресурсів. Проте інші види документальних ресурсів можна класифікувати за принципами історико-джерелознавчої класифікації. Особливостями проблемно-історичного документального комплексу є широке застосування управлінської документації, час юридичної дії якої вже минув, а соціальний простір трансформувався в ідеологічній, адміністративній, соціокультурній, просторовій, часовій площинах [7].

Виправданим у науково-теоретичній рефлексії є поєднання різних класифікаційних схем з домінуючою історико-документознавчою основою. Логічно вмотивованим є застосування принципів історичності, об'єктивності, всебічності, системності, комплексності, походження, кодування і матеріального носія, відтворення інформації. Метод синергії згаданих теоретико-методологічних парадигм дає можливість запропонувати класифікаційну модель документально-інформаційних ресурсів конкретного тематичного дослідження, яка ґрунтується на розробках В. Бездрабко, В. Кабанова, Я. Калакури, С. Кулешова, Н. Мандральської, Г. Швецової-Водки та інших вчених [1-17].

Документальні історичні інформаційні ресурси можна умовно поділити на: нормативно-правові акти: законодавчі акти, документи нормативного змісту органів управління; управлінська документація: організаційно-розпорядча, планово-облікова, контрольна-звітна, статистична документація; документи особового походження структуровані за прин-

ципом адресної комунікації: документи автокомунікативного характеру; документи з фіксованою адресною комунікацією; документи з нефіксованою адресною комунікацією. Аудіовізуальні документальні ресурси історичної інформації поділяємо на: кінодокументи; фотодокументи; аудіальні документальні ресурси [7].

Запропонована класифікаційна модель документально-інформаційних ресурсів дозволяє ефективно здійснити аналіз тематичного комплексу архівних документів. Найбільш представленою й інформаційно насиченою групою документальних ресурсів є управлінська документація, яка характеризує ієрархічну модель управління та систему керівництва, а також дозволяє виявити схеми документаційних комунікаційних зв'язків у владній структурі. Документи особового походження та аудіовізуальні документальні ресурси інформаційно доповнюють та ілюструють комплекс управлінської документації. Вони розширюють межі бачення подій і явищ досліджуваної проблеми через особистісну і суб'єктивну перцепцію подій, дають можливість задіяти всі рецептори сприйняття інформації і відображення минулого, чим збагачують його психологічний образ [7].

Висновки. Історичне документознавство, архівознавство і джерелознавство характеризують широке впровадження нових міждис-

циплінарних методологічних засад наукового дослідження документально-інформаційних ресурсів. Процес класифікації документально-інформаційних ресурсів конкретного проблемно-історичного дослідження включає в себе той факт, що вони є органічним складником інформаційного минулого України, а тому класифікація має ґрунтуватися на єдиних принципах, критеріях, класифікаційних схемах, які вироблені історичною і документознавчою науками. Запропонована в статті типологізація документально-інформаційних ресурсів дозволила обґрунтувати видову відмінність, сформулювати теоретичні знання про процес класифікування джерел інформації. Це розширило можливості вивчення теоретичних основ документа, створило цілісне бачення зовнішніх і внутрішніх ознак документа як джерела інформації та засобу комунікації з точки зору теоретичної і тематико-прикладної проблематики. Теоретична рефлексія уможливила типізовану дефініцію поняття документально-інформаційний ресурс як результат писемного інформаційного обміну в минулому, який у знаково-понятійній, зображальній формах передає інформацію про соціально-історичну реальність, містить інформаційне вираження автора документа, використовується для образно-логічної реконструкції минулого.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. В. Історія науки про документ, або Відкриття відомого. Київ : Четверта хвиля, 2011. 295 с.
2. Бездрабко В. В. Поль Отле і наука про документ // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2008. № 2. С.14–24.
3. Генеральна схема класифікації документної інформації в систематичних каталогах державних архівів України / Держкомархів України; УНДІАСД. Київ, 2006. 137 с.
4. Дубровина Л. А. Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины им. В. И. Вернадского // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2007. Вып. 5. С. 58–80.
5. Історичне джерелознавство / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, Б. І. Корольов та ін. Київ : Либідь, 2002. 488 с.
6. Кабанов В. В. Источниковедение истории советского общества. Москва, 1997. 383 с.
7. Ковальська Л. А. Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.). Донецьк-Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 462 с.
8. Ковальська Л. А. Кіноджерельний масив як аудіо-візуальне свідчення партизансько-підпільної боротьби // Історичні записки. Луганськ, 2012. № 33. С. 97–101.
9. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. Москва : Наука, 1987. 441 с.

10. Кулешов С. Г. Управлінське документознавство. Київ, 2003. 57 с.
11. Кулешов С. Г. Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія типологічної схеми. Київ : УІНТЕІ, 1995. 191 с.
12. Кушнаренко Н. М. Спеціальне документознавство. Київ : «Україна», 2010. 280 с.
13. Мандральская Н. В. Принципы научной классификации в определении методики источниковедческого анализа кинофотофонодокументов // Вестник архивиста. 2010. № 2. С. 255–269.
14. Січкаренко Г. Г. Документні джерела інформації. Переяслав-Хмельницький, 2018. 212 с.
15. Сокова А. Н. Современные системы документации в аспекте документоведения: современные документальные системы // Вопросы кибернетики. Москва, 1979. Вып. 27. С. 3–23.
16. Стрельський В. І. Джерелознавство історії СРСР. Київ : Радянська школа, 1958. 480 с.
17. Швецова-Водка Г. М. Документознавство. Київ, 2007. 398 с.

References

1. Bezdrabko, V. V. (2011). History of the Science of Document, or the Discovery of the Known. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bezdrabko, V. V. (2008). Pol Otle i nauka pro dokument. Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologiya. (Vol. 2), (P. 14–24) [in Ukrainian].
3. Generalna sxema klasyfikaciyi dokumentnoyi informaciyi v systematychnyh katalogah derzhavnyh arhiviv Ukrayiny (2006). Derzhkomarhiv Ukrayiny; UNDIASD. Kyiv [in Ukrainian].
4. Dubrovina, L. A. (2007). Classification and Scientific Information Description of Collections and Collections in the National Library of Ukraine Vernadsky. Libraries of National Academies of Sciences: Problems of Functioning, Development Trends. (Vol. 5), (P. 58-80) [in Russian].
5. Istorychne dzhereloznavstvo. (2002). Ya. S. Kalakura, I. N. Vojchivska, B.I. Korolov ta in. Kyiv [in Ukrainian].
6. Kabanov, V. V. (1997). Istochnikovedeniye istorii sovetskogo obshchestva. Moskva [in Russian].
7. Kovalska, L. A. (2015). Source-study Discourse on the History of the Soviet Resistance Movement (1941-1945). Donetsk–Vinnitsa [in Ukrainian].
8. Kovalska, L. A. (2015). Kinodzherelnyj masyv yak audio-vizualne svidchennya partyzansko-pidpilnoyi borotby. Istorychni zapysky. (Vol. 33), (P. 97–101) [in Ukrainian].
9. Kovalchenko, I. D. (1987). Metody istoricheskogo issledovaniya. Moskva [in Russian].
10. Kuleshov, S. H. (2003). Upravlinskedokumentoznavstvo. Kyiv [in Ukrainian].
11. Kuleshov, S. G. (1995). Dokumentalni dzherela naukovoyi informaciyi: ponyattya, typologiya, istoriya typologichnoyi sxemy. Kyiv [in Ukrainian].
12. Kushnarenko, N. M. (2010). Specialne dokumentoznavstvo. Kyiv [in Ukrainian].
13. Mandralskaya, N. V. (2010). Printsipy nauchnoy klassifikatsii v opredelenii metodiki istochnikovedcheskogo analiza kinofotofonodokumentov. Vestnik arkhivista. (Vol. 2), (P. 255–269) [in Russian].
14. Sichkarenko, G. G. (2018). Dokumentni dzherela informaciyi. Pereyaslav-Hmelnyczkij [in Ukrainian].
15. Sokova, A. N. (1979). Sovremennyye sistemy dokumentatsii v aspekte dokumentovedeniya: sovremennyye dokumental'nyye sistemy. Voprosy kibernetiki. (Vol. 27), (P. 3–23) [in Russian].
16. Strel'skiy, V. I. (1958). Dzhereloznavstvo istoriyi SRSR. Kyiv [in Ukrainian].
17. Shvetsova-Vodka, H. M. (2007). Dokumentoznavstvo. Kyiv [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 03.09.2020
Отримано після доопрацювання 10.10.2020
Прийнято до друку 16.12.2020*